

บทที่ 1

บทนำ

ในปัจจุบันพัฒนาการทางการผลิตสินค้าเปลี่ยนแปลงไปมาก ขั้นตอนการผลิตที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยีอันทันสมัย ประกอบกับตลาดที่มีเครือข่ายการจัดจำหน่ายที่ซับซ้อน สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้บริโภคมีโอกาสที่จะได้รับความเสี่ยงต่อการได้รับอันตรายจากความเสียหายอันเกิดจากการใช้สินค้าของสินค้า โดยความเสียหายอันเกิดจากการใช้สินค้านี้ไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยตาเปล่า เช่น รถยนต์ ซึ่งไม่สามารถตรวจสอบการใช้งานได้จากรูปลักษณะภายนอกของรถยนต์ได้ หากระบบเบรกมีปัญหา ผู้บริโภคไม่สามารถที่จะรู้ได้ว่า รถยนต์คันดังกล่าวมีความเสียหายนอกจากจะขับขี่ เมื่อสินค้ามีความเสียหายอันเกิดจากการใช้สินค้านี้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของผู้บริโภค ความเสียหายเหล่านี้จะต้องมีการชดเชยเยียวยา หลักกฎหมายที่นำมาปรับใช้ในกรณีดังกล่าวมาจากหลักกฎหมายสัญญาที่ผู้ขายจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ซื้อ และหลักกฎหมายละเมิด หลักกฎหมายทั้งสองนี้ยังมีข้อจำกัดในการใช้กฎหมายอันเป็นภาระและอุปสรรคแก่ผู้บริโภคซึ่งมิใช่คู่สัญญาคือมิใช่ผู้ซื้อในการดำเนินคดีแก่ผู้ประกอบการธุรกิจจนได้รับการชดเชยเยียวยา ดังเช่นความรับผิดในทางสัญญา ก็มีข้อจำกัดในการฟ้องร้อง กล่าวคือ ผู้ที่สามารถฟ้องร้องได้จะต้องเป็นคู่สัญญาเท่านั้น ขณะที่ความรับผิดในทางละเมิด โจทก์ก็มีภาระการพิสูจน์ในความประมาทเลินเล่อของจำเลยซึ่งเป็นการยากลำบากที่จะพิสูจน์ว่าจำเลยมีความประมาทเลินเล่อในขั้นตอนการผลิตเพราะผู้เสียหายไม่สามารถที่จะทราบถึงเทคโนโลยีการผลิตของจำเลยได้ ดังนั้นหลักกฎหมายก็จำเป็นต้องพัฒนาการตามไปกับสังคมนั้นด้วย เมื่อบุคคลทั้งสองฝ่ายมีความแตกต่างกันในเรื่องความรู้ความเข้าใจในกระบวนการผลิต ฝ่ายผู้บริโภคซึ่งเป็นคนส่วนมากในสังคมได้รับความเสียหาย รัฐจึงออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค และกำหนดตัวบุคคลผู้ควรรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นเพื่อความเป็นธรรม ทำให้เกิดกฎหมายในเรื่องนี้คือ ความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability)

กฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability) ในประเทศไทยยังไม่มี การนำมาใช้อย่างเป็นรูปธรรม การคุ้มครองผู้บริโภคในเรื่องนี้จึงอยู่ในรูปของความรับผิดในสัญญาและละเมิดเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งการใช้กฎหมายทั้งสองลักษณะนี้มีข้อจำกัดต่อผู้บริโภค เช่น ความรับผิดในทางสัญญาจะกำหนดคู่สัญญาเท่านั้น จึงทำให้ไม่ขยายผลถึงตัวผู้เสียหายตามความเป็นจริงได้ ส่วนหลักเรื่องละเมิดนั้นเปิดโอกาสให้ฟ้องร้องกันได้และไม่จำเป็นต้องมีนิติ

สัมพันธ์แบบหลักสัญญา แต่ปัญหาเกิดขึ้นอยู่ที่ภาระการพิสูจน์ที่ซับซ้อนและเป็นภาระที่หนักเกินไปแก่ผู้เสียหายที่จะต้องพิสูจน์ให้ครบตามองค์ประกอบของหลักละเมิด จะเห็นได้ว่าการพิสูจน์การจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ผลิตเป็นเหตุให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย ผู้บริโภคเป็นผู้ที่อยู่ในฐานะเสียเปรียบเพราะผู้ผลิตย่อมรู้ดีว่ากระบวนการผลิตทำอย่างไร การพิสูจน์ในทางละเมิดจึงไม่สมควรให้ผู้บริโภคเป็นผู้พิสูจน์ การศึกษาถึงวิวัฒนาการและแนวความคิดจากต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศยุโรปและตะวันตกซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวกับความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability) พัฒนาการอย่างต่อเนื่อง¹ ทำให้ผู้ผลิตของประเทศเหล่านั้นจะต้องเอาใจใส่ในขั้นตอนการผลิตพัฒนาคุณภาพอยู่เสมอ การพัฒนาแนวความคิดที่สำคัญซึ่งถูกนำมาใช้ในหลักความรับผิดในผลิตภัณฑ์ เช่น การนำเอาหลักความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability) มาใช้ ทำให้ภาระการพิสูจน์ความเสียหายซึ่งมีปัญหามากต่อผู้บริโภคนั้นตกเป็นหน้าที่ของผู้ผลิตเพราะผู้ผลิตย่อมรู้ถึงกรรมวิธีการผลิต เทคโนโลยีต่างๆ ของตนได้ดีกว่าผู้บริโภค หากผู้ผลิตพิสูจน์ไม่ได้ว่าความเสียหายไม่ได้เกิดจากตน ผู้ผลิตจะต้องรับผิดชอบในค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากผลิตภัณฑ์นั้น แต่มีบางประเทศที่ใช้หลักความรับผิดที่เด็ดขาดยิ่งกว่าเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค กล่าวคือ ผู้ผลิตไม่มีหน้าที่ต้องพิสูจน์อะไรทั้งสิ้น หากว่าผลิตภัณฑ์ของตนทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภค ผู้ผลิตจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นทันทีโดยปราศจากข้อต่อสู้ที่เรียกว่า “Absolute Liability” หลัก Absolute Liability เกิดจากแนวคิดเพื่อความปลงภัยของสังคม (Public Safety) นอกจากนั้นการเรียกค่าเสียหายในคดีลักษณะนี้มักจะเป็นค่าเสียหายในเชิงลงโทษ (Punitive Damage) ทำให้ผู้ผลิตที่ขาดความรับผิดชอบผลิตสินค้าที่ต่ำกว่าคุณภาพจนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายจะต้องรับผิดชอบหนักขึ้นเพื่อให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ผลิตจนบางครั้งอาจทำให้ผู้ผลิตต้องปิดกิจการลง จะเห็นได้ว่า หากผู้ผลิตละเลยไม่ใส่ใจในคุณภาพสินค้าก็อาจทำให้อุบัติการณ์การดำเนินธุรกิจการดำเนินกิจการจะเห็นได้ว่า หากผู้ผลิตละเลยไม่ใส่ใจในคุณภาพสินค้าก็อาจทำให้อุบัติการณ์การดำเนินกิจการ

นอกจากนั้นในบางประเทศก็ได้นำระบบกองทุนประกันความเสียหายโดยนำเอาแนวคิดเกี่ยวกับการประกันความเสียหายมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดกองทุนที่จะสามารถจ่ายให้แก่ผู้เสียหายได้โดยไม่ต้องฟ้องคดีมาใช้กับผลิตภัณฑ์บางประเภทที่มีความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายต่อผู้บริโภค เช่น รถยนต์, เวชภัณฑ์ โดยผู้เสียหายจะได้รับเงินชดเชยจากกองทุนที่จัดตั้งขึ้นโดยบท

¹ สุขุม ศุภนิธย์, “กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคกับแผนงานประกอบธุรกิจ”, *Chulalongkorn Review*.

บังคับของภาครัฐซึ่งกำหนดให้ผู้ที่ควรจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนมีหน้าที่ต้องจ่าย เช่น ผู้ประกอบธุรกิจหรือบางส่วนที่รัฐจ่ายสมทบจากภาษีบริโภค เป็นต้น ระบบกองทุนประกันความเสียหายกำลังมีความสำคัญขึ้นเพราะแนวคิดในเรื่องการฟ้องคดีเริ่มก่อปัญหา ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์เริ่มเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ

ในกรณีของกฎหมายไทยอาจกล่าวได้ว่า แนวคิดเรื่องกฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์มีการศึกษาวิจัยในทางเอกสารมายาวนานทั้งในรูปของวิทยานิพนธ์และข้อคิดเห็นทางวิชาการแต่ยังไม่มีผลเป็นรูปธรรมในลักษณะของกฎหมาย ปัจจุบันเห็นที่ประจักษ์ว่ามีเหตุผลที่สำคัญยิ่งที่ประเทศไทยจะมีการศึกษาหลักความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability) ที่เป็นรูปธรรม ก็ด้วยเหตุว่า ในต่างประเทศได้นำหลักกฎหมายนี้มาใช้เพื่อแก้ไขจุดบพร่องและข้อจำกัดทางกฎหมายของกฎหมายซื้อขายและกฎหมายละเมิด นอกจากนี้บางประเทศยังใช้เป็นกาป้องกันมิให้ผู้ผลิตนำผลิตภัณฑ์ที่ขาดคุณภาพและมาตรฐานในความปลอดภัยมาจำหน่ายให้กับผู้บริโภคภายในประเทศ เพราะหากเกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภคจากความเสียหายอันเกิดจากการใช้สินค้าของสินค้า ผู้ผลิต, ผู้ที่อยู่ในสายการจัดจำหน่ายรวมถึงผู้นำเข้าสินค้าจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนจากความผิดนั้น ประเทศไทยในฐานะที่เป็นหนึ่งในตลาดโลกจึงจำเป็นต้องจัดทำกฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและการผลิตของไทย แต่การทำให้กฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability Law) มีผลบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่นๆ นอกเหนือจากการคุ้มครองผู้บริโภคด้วย เช่น ผลกระทบที่เกิดกับผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายในประเทศ และผู้นำเข้าสินค้าเพื่อจำหน่ายในประเทศ หากกฎหมายฉบับนี้มีได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดที่เหมาะสมให้กับภาคธุรกิจและภาคอุตสาหกรรมก็อาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศได้

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาแนวความคิดและพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับหลักความรับผิดในผลิตภัณฑ์จากต่างประเทศ เนื่องจากหลักความรับผิดดังกล่าวยังมีได้มีการบังคับใช้ในประเทศไทย นอกจากนี้จะนำเอาปัญหาจากการบังคับใช้หลักความรับผิดในผลิตภัณฑ์จากต่างประเทศมาวิเคราะห์เพื่อหาหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมเพื่อนำมาปรับใช้ในการเสนอแนวทางการจัดทำกฎหมายของประเทศไทยต่อไป

สมมติฐาน

ความรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากการใช้ผลิตภัณฑ์ในต่างประเทศมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องโดยตลอด ปัจจุบันระบบที่เป็นที่นิยมมีอยู่ด้วยกัน 2 ระบบคือ ระบบการฟ้องคดีเรียกค่าเสียหาย และระบบกองทุนประกันความเสียหาย ในทางทฤษฎีในประเทศไทยมีการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้อยู่พอสมควร แต่ยังไม่มียานวิจัยที่ชี้ให้เห็นแนวคิดที่มีการพัฒนาไปจากแนวคิดเดิมในเรื่องความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ประกอบกับปัจจุบันแทบทุกประเทศมีกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบบังคับใช้

ประเทศไทยก็อยู่ในระหว่างการจัดทำร่างพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าเพื่อคุ้มครองผู้เสียหาย ดังนั้นการนำระบบกองทุนประกันความเสียหายมาใช้เพื่อเสริมระบบการฟ้องคดี จะทำให้สามารถกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมและเป็นธรรมในความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากผลิตภัณฑ์อันจะเป็นประโยชน์แก่ภาคธุรกิจและคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศไทยได้

ขอบเขตการวิจัย

วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยแบบเอกสาร (Documentary Research) โดยรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ และนำข้อมูลที่ได้มาศึกษาวิเคราะห์ประกอบกัน ข้อมูลที่นำมาศึกษานั้นประกอบด้วย ตำรากฎหมาย หนังสือ และบทความ รวมถึงการใช้วิธีวิจัยโดยการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการและผู้บริโภคเพื่อนำข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์มาใช้วิเคราะห์ร่วมกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงวิวัฒนาการและความเป็นไปของแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์
2. ทราบถึงหลักเกณฑ์และขอบเขตของความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์จากต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ยุโรป สแกนดิเนเวีย และผลกระทบจากการใช้กฎหมายดังกล่าว

3. ทำให้ทราบผลดีและผลเสียของการใช้หลักความรับผิดชอบของผลิตภัณฑ์เพื่อ
กำหนดทิศทางที่เหมาะสมในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจของประเทศไทย
4. ทำให้ทราบถึงภาระที่เกิดขึ้นกับผู้ประกอบการ หากนำกฎหมายความรับผิดชอบ
ในผลิตภัณฑ์มาใช้ในประเทศไทย
5. ทำให้ภาครัฐสามารถนำหลักดังกล่าวมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดประโยชน์
ต่อไป